

УДК 811.512.161'25'373:2-23
DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-242X.2024.30.12>

Анастасія МАРЧЕНКО, магістр
ORCID ID: 0009-0003-4814-7650
e-mail: nasyanya15@gmail.com

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

Ірина ПОКРОВСЬКА, д-р філол. наук, проф.
ORCID ID: 0000-0002-7826-3148
e-mail: i.pokrovska@knu.ua

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

МІЖКОНФЕСІЙНИЙ ДІАЛОГ ТА АДАПТАЦІЯ: АНАЛІЗ ТУРЕЦЬКОГО ДОСВІДУ

Стаття присвячена комплексному дослідженню адаптивного перекладу й особливостей адаптації релігійно-маркованої лексики в турецькому мовознавстві. Дослідження базується на аналізі наукових праць турецьких авторів, які розглядають адаптацію як ключовий спосіб перекладу та розширення аудиторії продукту, зокрема в контексті міжконфесійного діалогу.

Висвітлено різні підходи до тлумачення адаптації. З одного боку, адаптація розглядається як наступний етап після перекладу в комплексній системі GILT (Озтюрк, Язар), метою якої є глобалізація продукту (наприклад, ігор, рекламних відео і т. ін.). Згідно з цією моделлю, адаптація є проміжною ланкою між власне перекладом та інтернаціоналізацією, що передбачає врахування культурних і мовних особливостей цільової аудиторії. З іншого – адаптація тлумачиться як комплексний процес, що включає переклад, культурну адаптацію, конвертацію й редагування інформації (Джаним, Конук, Челік). Цей підхід передбачає глибше втручання в текст, а саме: заміну культурно-специфічних елементів, конвертацію мір виміру, вилучення або додавання інформації для кращого розуміння реципієнтом.

Особлива увага приділяється аналізу компонентів адаптивного перекладу та їхнього застосування до релігійно-маркованої лексики. Детально розглядаються приклади адаптації релігійних термінів і понять у різних типах дискурсу: офіційно-діловому й розмовно-побутовому. В офіційному спілкуванні спостерігається тенденція до нейтралізації релігійних референцій, тоді як у розмовно-побутовому дискурсі переважають еквіваленція, компенсація та пояснення. Наприклад, в офіційних документах доцільно уникати прямих посилань на релігійні тексти чи діячів, натомість у художній літературі можливе використання різноманітних перекладацьких трансформацій для передачі емоційного та культурного забарвлення релігійних виразів.

Дослідження виявило недостатню кількість ґрунтовних наукових праць турецькою мовою, які б регламентували саме релігійну адаптацію під час міжконфесійного діалогу. Це обумовлює актуальність розробки теоретичних матеріалів і практичних рекомендацій для перекладачів, які працюють із релігійними текстами.

Ключові слова: адаптивний переклад, релігійно-маркована лексика, міжконфесійний діалог, перекладацька стратегія.

Вступ

"Адаптивний переклад", або "адаптація" – є одним із ключових способів перекладу продукту (тексту, як письмового, так і озвученого) та розширення його аудиторії. Так, у різних країнах підхід до тлумачення й дослідження адаптивного перекладу відрізняється, що призводить і до різних класифікацій видів, стратегій і компонентів такого перекладу. Існує безліч наукових статей, спрямованих на дослідження питання адаптації в турецькому мовознавстві і транслатології. Однак не існує їхнього синонісу українською, який був би дуже корисним як для студентів-тюркологів, так і для досвідчених перекладачів, що мають справу з культурно-маркованою лексикою чи/та змістами.

Більш того, турецькомовні праці здебільшого націлені на вузькі аспекти адаптивного підходу у перекладі. Так, І. Озтюрк та У. Язар зосереджують свою увагу на стратегії GILT, розглядаючи адаптивний переклад як одну із його початкових стадій. У цій праці не розглядаються всі стратегії й особливості саме адаптації як окремого виду трансмовної передачі. У. Язар присвячує свою докторську дисертацію питанню саме технічної адаптації, фокусуючись виключно на особливостях локалізації цифрового продукту під країни його збуту. Так званий ІТ-переклад, що його досліджує науковець, використовується для адаптації програмного забезпечення, ігор, пристроїв, документації, мультимедіа тощо, що різко обмежує сфери застосування цих напрацювань на практиці.

Натомість С. Джаним, Ч. Конук і Б. Челік у своїй статті "Yerelleştirme Kavramının Akademik ve Sektör Açısından Değerlendirilmesi" ("Оцінка поняття локалізації з академічної та промислової точки зору") концентруються на

феномені адаптаційного перекладу як такого. Так, вони досліджують компоненти адаптивного перекладу та розглядають адаптацію й переклад як синоніми (що є полярним українській традиції, згідно з якою до адаптації перекладачу доводиться вдаватися безпосередньо в моментах, які можуть викликати ускладнення в реципієнтів). Так само і С. Алкан спрямовує свої наукові дослідження на міждисциплінарність поняття адаптивного перекладу, способи його функціонування в межах різних обставин і вхідних даних.

Однак, не існує достатньо ґрунтовних наукових праць турецькою мовою, які б регламентували саме релігійну адаптацію під час міжконфесійного діалогу, хоча така тема є дуже нагальною й необхідною.

Отже, **актуальність** цього дослідження обумовлена великим попитом на матеріали з адаптивного перекладу, оскільки з розвитком глобалізації перед перекладачами дедалі частіше постає питання перекладу, правильного не лише граматично та стилістично, а й з таким підбором слів, який буде прийнятним і зрозумілим для всіх учасників комунікативного акту. Так, для ведення коректного та продуктивного міжконфесійного діалогу перекладачам просто необхідно мати теоретичні матеріали, що окреслять правила й норми тлумачення такого виду екзотичної лексики. Оскільки матеріали на тему релігійно-маркованої лексики та її перекладу в турецькому мовознавстві не представлені, для закриття цих прогалин можливо об'єднати вже відомі прошарки інформації на тему адаптації як такої, однак, і це є досить проблематично через недостатню кількість україномовного матеріалу з питання адаптивного перекладу для мовної пари українська-турецька, а також вузькою

спрямованістю наявних на цю тему робіт. Дослідження покликане дещо систематизувати та генералізувати дані, подані в турецькомовних дослідженнях, для надання їм більшого практичного застосування й дослідити виділені аспекти крізь призму міжконфесійного діалогу.

Мета дослідження – визначення специфіки адаптивного перекладу й особливостей адаптації релігійно-маркованої лексики в турецькому мовознавстві.

Для досягнення зазначеної мети передбачається реалізація таких завдань: визначення місця адаптивного перекладу в турецькомовній картині світу, визначення підходів до дослідження цієї теми, синтез і структуризація отриманих даних, а також спроба використання отриманої інформації на практиці. Об'єктом цього дослідження є поняття адаптивного перекладу в турецькому мовознавстві та транслатології.

Методи

Методи наукового дослідження, використані в цій статті, включають:

- **Аналіз літератури** – вивчення наукових праць із теорії перекладу, лексикології, семантики, релігієзнавства; аналіз словників та енциклопедій з релігійної тематики; вивчення наукових досліджень і текстів з релігійним контекстом українською й турецькою мовами.

- **Порівняльно-історичний метод** – порівняння лексичних одиниць з релігійним контекстом чи значенням в українській і турецькій мовах з погляду їхнього походження, еволюції та сучасного функціонування; виявлення спільних і відмінних рис у лексичних одиницях з релігійним значенням в українській і турецькій мовах.

- **Метод компонентного аналізу** – вивчення семантичної структури лексичних одиниць з релігійним контекстом та/чи етимологією в українській і турецькій мовах; визначення компонентного складу лексичних одиниць з релігійним контекстом та/чи етимологією в українській і турецькій мовах.

Результати

Термін "адаптація" (тур. yerleştirme) у турецькому мовознавстві постає як ієрархічно вищий вид перекладу, за якого відбувається не лише мовна трансформація, а й її пристосування до "середовища" реципієнта. Так, на думку плеяди турецьких науковців-мовознавців, а саме С. Джанима, Ч. Конук і Б. Челік, С. Джаним Алкан, І. Озтюрк та У. Язар, адаптивний переклад – це "...bir ürünün satılacağı ve kullanıldığı erek bölge için dilsel ve kültürel (ülke/bölge ve dil) olarak gerekli değişikliklere uğrayarak çevrilmesi ve uyarlanmasıdır." ("...вид перекладу та підлаштування певного продукту під цільову аудиторію його продажу та використання, під час якого йому завдаються необхідні зміни, як мовні, так і культурні (країна, регіон)") (Çelik et al., 2022, с. 21; Alkan, 2021, с. 1121, Öztürk, & Yazar, 2017, с. 217).

З погляду турецького словотвору ми бачимо, що сам термін "yerleştirme" утворено шляхом додавання афіксів із власною семантикою (Zülfikar, 1991, с. 193) до першопочаткової морфеми "місце", яка в такий спосіб набирає додаткових значень. Тобто, розібравши це слово на складники, ми отримуємо "процес пристосування чогось/когось до місця", яке, насправді, дуже корелює з українським "локалізація", що за певних умов є синонімічним адаптації. Така етимологія робить очевидним той факт, що в турецькому мовознавстві під адаптивним перекладом розуміють процес перетворення продукту (аудіо, відео, візуального чи будь-якого інше формату текстового) під географію реципієнта. Оскільки глобально місцезнаходження цільової аудиторії

напряму впливає на її національну приналежність, культурне тло й особливості менталітету і світогляду, можна зробити висновок, що, як і в українській традиції, турецькі лінгвісти вбачають адаптацію в перекладі та його подальшій трансформації під країнознавчі особливості кінцевого споживача.

За ствердженням І. Озтюрка та У. Язара, адаптація є лише наступним щаблем після перекладу в комплексній системі GILT, метою якою є достеменна глобалізація продукту як найвищий етап перекладу (Öztürk, & Yazar, 2017, с. 217). Отже, у межах такого підходу переклад є початковою формою, тобто відправною точкою, яка дедалі уніфікується та у своєму найвищому прояві робить продукт зрозумілим і прийнятним для суспільства кожної країни. Отже, вибудовуються така ієрархія цієї системи (рис. 1):

1. Переклад;
2. Адаптація;
3. Інтернаціоналізація;
4. Глобалізація,

де крок за кроком продукт проходить етапи від звичайної трансмовної передачі до локалізації на рівні країни (мови, культури), потім на рівні регіону, чий країнознавчі особливості є дещо подібними (наприклад, країни Балкан, східнослов'янський регіон тощо), і до завершальної фази уніфікації елементів до єдиного глобального варіанту, прийнятого в усьому світі. Отже, автори цієї стратегії вбачають перекладацьку діяльність як комплекс мовних (лінгвістичних), культурних та уніфікаційних перетворень заданого продукту.

Рис. 1. Схема системи GILT

Повертаючись до статті С. Джаним, Ч. Конук і Б. Челік, дізнаємося, що турецькій транслатології характерно також розглядати адаптацію як комплекс, складниками якого є:

- Переклад – загальна передача продукту мовою реципієнта. Наприклад, переклад поезій Тараса Шевченка турецькою мовою Тудорою Арнаут (Arnaut, 2009).

- Культурна адаптація – підведення культурно-маркованої лексики та змісту продукту під країнознавчі особливості регіону цільової аудиторії. Наприклад, у випадках, коли культурне маркування мови та країни оригіналу не є принциповим, і перекладач приймає рішення локалізувати певні чужорідні слова та поняття, доцільним є заміна слова "церква" на "cami". Так, слово "kilise" є й у турецькій мові, однак набагато ближчим та емпатичнішим для турецькомовного споживача буде саме рідна йому та притаманна його культурі "мечеть" як місце поклоніння Богу.

- Конвертація мір виміру, у випадку, якщо вони відрізняються в регіоні мови оригіналу та локації цільової аудиторії, – у випадку, якщо одиниці вимірювання чи будь-які інші параметри, що широко використовуються

та є загальноприйнятими у двох регіонах, є відмінними, доцільним вбачається їхня конвертація та заміна. Так, наприклад, опис героя, що містить його фізичні дані за типом "6 футів і 2 дюйми зростом", "8,5 розмір ноги" і т. п., кращим і більш зрозумілим для реципієнта буде перекладацька заміна таких непопулярних одиниць вимірювань в Україні чи Туреччині на "1 метр 89 сантиметрів" і "42 розмір" відповідно.

- Вилучення або додавання неактуальної для реципієнта інформації – оскільки країни світу й донині зберігають певне розмежування в питаннях популярних соціальних діячів, історичних постатей, широковживаних зворотів, тощо, часто перекладачу потрібно вдаватися до пояснення певних лакун чи, навпаки, генералізації даних, тобто вилучення такого роду маркованої лексики чи її генералізації до загальновідомого ядра. Так, заголовки статті порталу Букви "26 % (https://bukvy.org/26-ukrayincziv-vvazhayut-liderom-opozyciyi-petra-poroshenka-na-drugomu-misczi-sergij-prytula/) українців вважають лідером опозиції Петра Порошенка, на другому місці – Сергій Притула" (https://bukvy.org/26-ukrayincziv-vvazhayut-liderom-opozyciyi-petra-poroshenka-na-drugomu-misczi-sergij-prytula/) можна перекладати в різний спосіб, але найбільш доцільною адаптацією для турецького читача, не дуже обізнаного в українських реаліях, буде "Ukraynalıların %26'sı, muhalefet lideri olarak Petro Poroşenko'yu, ikincisi de ünlü gönüllü, Pritula Vakfının başı Sergiy Pritula'yı görüyor", де до імені Сергія Притули, яке не є відомим у турецькому суспільстві, додається невеличке авторське пояснення, що розкриває суть особистості відомого громадського діяча.

Що стосується практичних випадків адаптації релігійно-маркованої лексики, то підхід до їхнього дослідження варто розділити на два вектори з позиції комунікативної ситуації:

- Офіційно-ділове спілкування;
- Розмовно-побутове спілкування, де перше – це унормоване, чітко врегульоване спілкування, у якому є чітко встановлений регламент, і немає місця художності, а друге – це найбільш розповсюджена модель комунікації, у якій її учасники не мають встановлених правил (окрім норм моралі та власних етичних меж) і мають право на будь-яку форму висловлення власної думки.

Правильне встановлення типу дискурсу є необхідним задля підбору правильної стратегії перекладу й успішності перекладацької діяльності. Як приклад офіційного дискурсу можна розглянути промову президента Турецької Республіки Реджепа Тайіпа Ердогана, виголошену на Генеральній Асамблеї ООН у вересні 2023 р. (https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/149577/birlesmis-milletler-genel-kurulu-nda-yaptiklari-konusma), у якій було використано багато релігійно-маркованих лексичних конструкцій:

"Yabancı karışitlığı, ırkçılık ve **İslam düşmanlığının** yeni bir krize dönüşme emareleri son bir yıldır endişe verici boyutlara ulaştı." У цьому реченні вираз "İslam düşmanlığı", у разі його дослівного перекладу як "ісламофобія", не є цілком прийнятним у межах офіційного дискурсу міжнародних відносин, оскільки таке різке й емоційне слово може мати негативні наслідки в контексті побудови продуктивної взаємодії між представниками різних етніко-релігійних груп. Тому в цьому конкретному випадку перекладачеві варто звернутися до певного пом'якшення ініціального виразу мовця, наприклад, використати конструкцію "вороже ставлення до мусульман" або "проти-ісламські настрої". У іншому реченні "Bu çerçevede Kudüs'ün özellikle de **haremi-i şerifin** tarihi konumuna saygı gösterilmesinin takipçisi olmaya

devam edeseğiz" Президент посилається на важливу ісламську святиню, третю після Мекки та Медини, про яку, як не парадоксально, не так багато відомо представникам інших релігійних груп. Оскільки дослівний переклад "Храмова гора" не нестиме жодного контексту для християн чи буддистів, то в цьому випадку доцільним було б звернутися до перекладацької трансформації пояснення, за допомогою якої перекладне речення стане цілком зрозумілим "інаковірним". Варіантом такого перекладу є "У межах цього ми продовжимо очікувати на те, щоб Єрусалим виказав повагу, особливо до питання **мусульманських святинь, розташованих на його території**". Так, у цьому варіанті також чітко простежується генералізація, що також полегшить сприйняття релігійно-маркованого вислову в контексті міжконфесійного діалогу.

Важливо зазначити, що процес глобалізації та щільнішої інтеграції міжнародних зносин прямо впливає на межі й норми офіційного дискурсу спілкування. Уже зараз простежується тенденція, згідно із якою представники різних етніко-релігійних груп намагаються уникати посилань на явища, персоналії чи події, не зрозумілі для осіб-вихідців з інших історико-культурних угруповань. Так, політики й дипломати дедалі менше застосовують прийоми культурної референції. Релігія як частина культурного тла кожної нації є невід'ємним кодом усередині її представників, але може слугувати джерелом непорозуміння під час міжконфесійних зносин. Тому використання релігійно-маркованої лексики має нисхідний тренд у наш час.

Натомість побутовий дискурс варто розглядати як спілкування, що найчастіше відбувається між а) представниками одного історико-культурного угруповання, або б) особами, що проживають на одній території в межах однієї держави, де один з або обидва учасники комунікативної ситуації, хоч і є вихідцями з інших країн, однак на достатньому рівні володіють країнознавчою інформацією. З огляду на це, а також вже згадану раніше відсутність формальних меж, стає очевидним, що такий тип комунікації несе в собі величезний потенціал культурно-маркованої лексики та культурної референції загалом і релігійної забарвленості зокрема.

Як приклад побутового спілкування можна розглядати серіали, адже у них зображене "життя, як воно є" – з усіма особливостями комунікації в межах зображуваного соціуму. Так, на прикладі турецького серіалу "Seversin" можна продемонструвати особливості релігійної референції серед представників обох держав. Під час порівняння глядачів з України та Туреччини виглядає цілком логічним, що емоційний турецький вигук із релігійною етимологією "Аллах!" не нестиме того сакрального значення й забарвлення для українця, і навпаки, вираз "Боже збав" у своєму дослівному перекладі не резонує так для турецького глядача, як це задумано автором. Беручи до уваги це, а також той факт, що побутове спілкування є першочерговим дискурсом для будь-кого, найчастіше найдоцільнішою стратегією перекладу такого роду продукту є еквіваленція, компенсація та/чи смисловий розвиток.

У п'ятій серії серіалу "Seversin" є сцена, у межах якої відбувається такий діалог (https://www.kanald.com.tr/seversin/bolumler/seversin-5-bolum):

"– Anne, lütfen ya. Benim ondan gizlim sklim yok, tamam mı? Lütfen, yapma şunu artık.

– Biz ayrılmayız. Biz bir bütünüz. Artık bunu kabul edin.

– **Aman!** İyi. Borcunu ödedim, haberin olsun.

– Nasıl borcunu ödedin? Hepsini mi ödedim?

– Evet. Bütün borcunu ödedim. Artık rahatsin.

– Anne, ne diyorsun? Çok paraydı nasıl hallettin?

– Elimde ne varsa verdim.
 – Elinizde de baya vardı, **maşallah**. Gözümüz yok – **Allah daha çok versin**.
 – Hm. Şunu unutma: ben senin annenim. Ve bir anne çocuğu için her şeyi yapar.
 – Borçlarım yok artık. Borçsuz bir adamım be.
 – Suzan hanıma bak ya. **Helal olsun**. Geldi ve imzasını attı.
 – Ferahladım, yemin ederim.
 – Ben de.
 – Ah. Anneme bak ya – ana ya, ana, ana!", де за півтори хвилини використано одразу три вирази, характерні для турецького мусульманського суспільства. На прикладі цієї сцени можна оцінити те, яку перекладацьку стратегію варто застосувати задля досягнення мети перекладу. Так, необхідно підібрати найбільш точний відповідник, характерний для лінгвокультурної традиції суспільства реципієнта та вжити його на місці релігійно-маркованих лексем чи конструкцій. Отже, вирази "Aman", "maşallah", "Allah daha çok versin", "Helal olsun" потрібно перекладати не як "Аллах", "Машаллах" (як часто люблять транскрибувати перекладачі), "Нехай Алла дасть іще" та "Нехай буде законним", а так:
 "– Мамо, ну будь ласка. У мене немає секретів від неї, окей? Будь ласка, припини це вже.
 – Ми нероздільні – ми одне ціле, прийміть вже це.
 – **Та Боже**, добре. Я сплатила твій борг, щоб ти знав.
 – Тобто "сплатила борг"? Увесь?
 – Так, весь твій борг я сплатила. Тепер можеш бути спокійним.
 – Мамо, що ти таке кажеш? Це ж купа грошей, як ти все оплатила?
 – Віддала все, що було.
 – Та у вас, виявляється, багатенько було, **йй-Богу**. Та ми не зазираємо в кишеню, **нехай Бог ще більше пошле**.
 – Не забувай, що я твоя мама, а мами роблять усе для своїх дітей.
 – У мене більше немає боргів. Я чоловік без боргів.
 – Тільки глянь на пані Сюзан. **Дай йй Бог здоров'я**. Прийшла і знову все владнала.
 – Клянуся, мені полегшало.
 – Та й мені.
 – Глянь на мою маму. Це ж матір! Матір! Матір!", де кожна конструкція з релігійною етимологією не лише передана через свій еквівалент, а й вибір еквіваленту з кількох варіацій є цілком вмотивованим і логічним, з огляду на контекст комунікативної ситуації.

Дискусія і висновки

З огляду на згадані в досліджуваних джерелах тези, стає цілком очевидно, що ключовою відмінністю в підходах українського та турецького мовознавства є розбіжність у сприйнятті самого феномена адаптивного перекладу. Якщо в українській картині світу ми звикли, що адаптація є нічим іншим, як точковим підвидом перекладу, то для турків характерно сприймати локалізацію як комплексний загальний підхід до продукту. Дослідження засвідчило, що адаптивний переклад у турецькому мовознавстві розглядається як процес трансформації продукту під географію й культуру реципієнта, що корелює з українською традицією. Турецькі лінгвісти вбачають адаптацію в перекладі та його подальшій трансформації під країнознавчі особливості кінцевого споживача.

Отже, зважаючи на загальний комплекс даних, отриманих із турецькомовних досліджень, можна стверджувати, що:

• **Метою** адаптивного перекладу є бажання підлаштувати частини продукту, потенційно неприйнятні чи

незрозумілі для цільової аудиторії, під межі й норми її суспільства та культурного простору.

• **Об'єктом** такого виду перекладу не може вважатися будь-який іншомовний продукт, оскільки для цього він має містити і собі певні марковані лексичні чи змістові одиниці, які, власне, і підпадатимуть під адаптацію.

• **Рівень втручання та залученості** до продукту в цьому виді перекладу виявляється глибшим, адже адаптація є нічим іншим, як докорінною заміною певних компонентів продукту задля його правильного сприйняття реципієнтом.

• **Суб'єктом** адаптації, на відміну від звичайного перекладу, не може виступати будь-хто, хто володіє достатнім знанням мови. Таку функцію зможе виконувати лише той спеціаліст, який на високому рівні обізнаний у культурних і суспільних реаліях представників обох мовних груп.

Дослідження виявило різні підходи до адаптивного перекладу в турецькому мовознавстві. Деякі науковці розглядають адаптацію як комплексний процес, що включає переклад, культурну адаптацію, конвертацію мір вимірювання та вилучення/додавання інформації. Інші дослідники зосереджують увагу на вузьких аспектах адаптації, таких як технічна адаптація та локалізація цифрового продукту. Турецьке мовознавство певним чином зосереджується на питанні адаптивного перекладу, дотримуючись різних підходів і напрямків. Було виявлено різні підходи до тлумачення адаптації: як наступного етапу після перекладу в системі GILT (Озтюрк, Язар) і як комплексу, що включає переклад, культурну адаптацію, конвертацію та редагування інформації (Джаним, Конук, Челік).

Практичне застосування отриманої інформації було продемонстровано на прикладі аналізу перекладу релігійно-маркованої лексики в офіційному та побутовому дискурсах. Зокрема показано, як вибір перекладацької стратегії залежить від типу дискурсу та комунікативної ситуації.

Аналіз практичних випадків адаптації релігійно-маркованої лексики показав, що вибір стратегії перекладу залежить від типу дискурсу. В офіційному спілкуванні спостерігається тенденція до нейтралізації релігійних референцій, тоді як у побутовому дискурсі переважають еквіваленція, компенсація та смисловий розвиток.

Дослідження підтвердило актуальність розробки теоретичних матеріалів з адаптації релігійно-маркованої лексики для забезпечення коректного та продуктивного міжконфесійного діалогу.

Подальші дослідження можуть спрямовуватись на детальніше вивчення адаптації різних видів текстів з релігійним змістом, а також на розробку практичних рекомендацій для перекладачів та/чи підготовку певних двомовних словників релігійно-маркованої лексики.

Внесок авторів: Покровська Ірина – концептуалізація, написання – перегляд і редагування; Марченко Анастасія – методологія, валідація даних, емпіричне дослідження, написання – оригінальна чернетка, аналіз джерел, підготовка огляду літератури й теоретичних засад дослідження.

Список використаних джерел

- Alkan, S. C. (2021). Yerelleştirme ve disiplinlerarasılık. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*. <https://doi.org/10.29000/rumelide.950029>
 Çelik, B., Konuk, Ç., & Alkan, S. C. (2022). Yerelleştirme Kavramının Akademik ve Sektör Açısından Değerlendirilmesi. *İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi*, 16, 15–36. <https://doi.org/10.26650/iujts.2022.1096056>
 Öztürk, İ., & Yazar, U. (2017). Mütercim Tercümanlık Ve Çeviribilim Bölümlerindeki Yerelleştirme Dersinin Genel Müfredat İçerisindeki Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 10(52), 215–223. <https://doi.org/10.17719/jisr.2017.1886>

Şevçenko, T. (2009). Taras Şevçenko. Kobzar (Seğmeler), Ukraynacadan çev. Tudora Arnaut, Lazer Ofset Matbaası. Lazer Ofset.
Zülfikar, H. (1991). *Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları*, TDK Yayınları. Türk Dil Kurumu.

References

Alkan, S. C. (2021). Yerelleştirme ve disiplinlerarasılık. RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi. <https://doi.org/10.29000/rumelide.950029>
Çelik, B., Konuk, Ç., & Alkan, S. C. (2022). Yerelleştirme Kavramının Akademi ve Sektör Açısından Değerlendirilmesi. İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi, 16, 15–36. <https://doi.org/10.26650/iujts.2022.1096056>

Öztürk, İ., Yazar U. (2017). Mütercim Tercümanlık Ve Çeviribilim Bölümlerindeki Yerelleştirme Dersiningenel Müfredat İçerisindeki Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 10(52), 215–223. <https://doi.org/10.17719/jisr.2017.1886>

Şevçenko, Taras. (2009). Kobzar (Seğmeler), Ukraynacadan çev. Tudora Arnaut, Lazer Ofset Matbaası. Lazer Ofset.

Zülfikar, H. (1991). *Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları*, TDK Yayınları. Türk Dil Kurumu.

Отримано редакцією журналу / Received: 15.05.24

Прорецензовано / Revised: 19.09.24

Схвалено до друку / Accepted: 26.11.24

Anastasiia MARCHENKO, Master of Arts

ORCID ID: 0009-0003-4814-7650

e-mail: nasyanya15@gmail.com

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Iryna POKROVSKA, DSc (Philol.), Prof.

ORCID ID: 0000-0002-7826-3148

e-mail: i.pokrovska@knu.ua

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

INTER-CONFESSIONAL DIALOGUE AND ADAPTATION: AN ANALYSIS OF THE TURKISH EXPERIENCE

This article presents a comprehensive study of adaptive translation and the specifics of adapting religiously marked lexicon in Turkish linguistics. The research is based on the analysis of scholarly works by Turkish authors who consider adaptation as a key method of translation and expanding the audience of a product, particularly in the context of interfaith dialogue.

The article highlights various approaches to interpreting adaptation. On the one hand, adaptation is seen as a subsequent stage following translation in the comprehensive GILT system (Öztürk, Yazar), the goal of which is product globalization. According to this model, adaptation serves as an intermediary step between translation and internationalization, necessitating consideration of the cultural and linguistic characteristics of the target audience. On the other hand, adaptation is interpreted as a complex process encompassing translation, cultural adaptation, conversion, and editing of information (Canım, Konuk, Çelik). This approach entails a deeper intervention in the text, namely: replacing culturally specific elements, converting units of measurement, and omitting or adding information to enhance comprehension for the recipient.

Particular attention is paid to analyzing the components of adaptive translation and their application to religiously marked lexicon. The article provides a detailed examination of examples of adapting religious terms and concepts in different types of discourse: formal and informal. It demonstrates that in formal communication there is a tendency towards neutralizing religious references, while in informal discourse equivalence, compensation, and semantic development prevail. For instance, in official documents it is advisable to avoid direct references to religious texts or figures, whereas in fiction various translation transformations can be employed to convey the emotional and cultural connotations of religious expressions.

The study revealed an insufficient number of comprehensive scholarly works in Turkish that specifically address religious adaptation in interfaith dialogue. This underscores the need for developing theoretical materials and practical recommendations for translators working with religious texts.

Key words: adaptive translation, religion-marked lexical units, inter-confessional dialogue, translation strategy

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The authors declare no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses, or interpretation of data; in the writing of the manuscript; or in the decision to publish the results.